

I. část

Choroby nejvyšších státních představitelů uplynulého století

1

1901–1953

Mírotvorci se však museli vypořádat s realitou, nikoli s tím, co by kdyby. Rvali se s obrovskými a obtížnými otázkami. Jak lze iracionální vášně nacionalismu či vášně náboženské usměrnit dřív, než napáchají další škody? Jak bychom mohli postavit válku mimo zákon? Takové otázky nás trápí dodnes.

Margaret MacMillanová¹

Tato kapitola zkoumá nemoci politických vůdců, kteří byli u moci nebo měli reálný politický vliv v období mezi roky 1901 až 1953, následující kapitola pak popisuje roky 1953–2011. Za těchto více než sto let došlo k obrovským změnám jak v politice, tak v lékařství. Spojené státy americké se do roku 1918 staly velmocí, v roce 1945 už byly nejsilnější na světě. Jak uvidíme v 2. kapitole, navzdory porážce ve Vietnamu byla Amerika okolo roku 1989 jedinou světovou supervelmocí, a to i díky rozpadu Sovětského svazu. Americký vliv ale v dalším období (do roku 2006) oslabily problémy v Iráku a Afghánistánu a novou světovou velmocí se stávala Čína.

Blahobyť Velké Británie se v první polovině dvacátého století utopil v krvi dvou zničujících válek, jež v Evropě vypukly. Po druhé světové válce se britské impérium postupně, kousek po kousku rozpadalo – nejcitelnější ztráta přišla v roce 1947, kdy se osamostatnila Indie. Ekonomické oslabování si vynutilo i postupný britský odchod z východní části Suez, který byl fakticky dokončen v roce 1957 (viz 3. kapitolu). V roce 1973 se Velká Británie spolu s Dánskem a Irskem připojila k šesti zakládajícím členům Evropského hospodářského společenství a vzniklo

tak sdružení devíti zemí. Dnes má Evropská unie, ojedinělý projekt s nejistou budoucností, dvacet sedm členských států.

Během dvacátého století došlo také k převratným změnám v lékařství. V letech 1902 a 1907 získali Nobelovu cenu vědci Ronald Ross a Alphonse Laveran, kteří se podíleli na objevu, že malárii, nejvážnější endemickou nemoc na světě, přenášejí komáři. Když v roce 1943 Winstonu Churchillovi na těžký zápal plic předešli penicilin, bylo to jen krátce poté, co se tento lék začal sériově vyrábět. V průběhu století se postupně zlepšovaly diagnostické možnosti, zejména díky převratným objevům mikrobiologických technik, metod rozboru krve, rentgenových paprsků, elektrokardiografu (EKG) a ultrazvuku. Později došlo k revolučním změnám díky pokroku na poli molekulární biologie včetně objevu DNA i díky technikám magnetické rezonance (MRI – z anglického *magnetic resonance imaging*) a pozitronové emisní tomografie (PET). Nebývalá šíře léčebných postupů a dostupných léků změnila povahu zdravotních problémů politických vůdců a tím i vliv nemocí na politická rozhodnutí. Lidé žijí déle a prodloužil se také jejich pracovní život.

Zároveň samozřejmě neříkám, že by se otázky nemocí a jejich vlivu na nejvyšší státní představitele, jimiž se tato kniha zabývá, prostě v roce 1901 vynořily odkud. Jeden z nejbizarnějších příběhů se týká amerického prezidenta Grovera Clevelanda a jeho rakoviny dutiny ústní. Cleveland 1. července 1893 podstoupil přísně tajnou operaci na palubě jachty *Oneida* v newyorském přístavu. Přivázali ho k židli, tu upoutali ke stězni a jeho uspali rajsým plynem a pak éterem. Poté mu odstranili velkou část čelisti. Tisk obdržel strohé vyjádření, že prezident trpí bolestí zubů. Jedny filadelfské noviny o skutečném průběhu události přinesly svědectví, ale úřady vše popřely. Cleveland je zatím jediným prezidentem USA, který byl ve funkci jedno volební období, pak prohrál ve volbách, a přesto byl v příštích volbách znovu zvolen. Zemřel v roce 1908 ve věku sedmdesáti jednoho roku; příčina smrti s rakovinou dutiny ústní nesouvisela.²

Pravda začala vycházet najevo až v roce 1917. Roku 1928 popsal člen tehdejšího týmu lékařů podrobnosti o průběhu operace a přesná povaha nádoru byla nakonec objasněna v březnu 1980.³ Clevelandův příběh – a především celé jeho utajování – by mezi příklady uváděné v této knize dobře zapadl. Jenže lékařství v devatenáctém století se od postupů aplikovaných ve století dvacátém výrazně lišilo, událost tím pádem nenabízí tolik dějinného poučení, a proto se zaměřuji na posledních přibližně sto let.

Následující chorobopisy státních představitelů, kteří v tomto období byli nemocní nebo byli za nemocné považováni, nebyly vybírány podle žádného společného lékařského klíče a nesnažil jsem se je ani nijak seskupovat – možnost

posoudit je chronologicky v kontextu té které doby se mi jeví jako dostatečná. Někteří státníci byli demokratičtí, jiní byli diktátory nebo despoty. V určitých ohledech jde o stručný lékařský popis chorob jednotlivých pacientů. Z takových anamnéz však odborníci dokážou vyvozovat nové lékařské poznatky; i já jsem se v 8. kapitole pokusil na základě konkrétních případů stanovit obecná ponaučení a shrnout je ve formě doporučení pro budoucnost.

Theodore Roosevelt

Theodore Roosevelt byl člověk obdařený neobyčejnou energií. Působil jako viceprezident pod prezidentem Williamem McKinleyem, který byl 14. září 1901 zavražděn. Roosevelt se tak ve čtyřiceti třech letech stal dodnes nejmladším prezidentem USA. V roce 1904 byl do funkce zvolen znovu a odstoupil z ní v roce 1909 ve věku 51 let. Z pohledu mnoha Američanů se jeho vláda svým významem vyrovná vládě Lincolnově či Washingtonově. Rooseveltův životopisec Edmund Morris, ověnčený Pulitzerovou cenou, přibližuje jeho živelnou povahu úryvkem z krátké, ale trefné stati francouzského spisovatele Léona Bazalgetta, podle nějž „tyto zdánlivé návaly agresivity, zpola hrozivé, zpola žertovné, byly spíše výsledkem přemíry energie než promyšleného kalkulu. Patřily k výstřelkům, které spoluutvářely jeho povahu. Hráz v něm musela neustále přetékat, aby vody, jež zadržovala, byly průzračné a klidné.“⁴ Laik by mohl Rooseveltovi přisoudit vlastnosti jako megalomanie a velikášství. Byl to totiž mimořádně čínorodý člověk, byť opakovaně trpěl depresi, a neobyčejně rychle vystoupal po politickém žebříčku.

Poté, co pro sebe získal trochu politické podpory, stal se Roosevelt 19. dubna 1897 náměstkem ministra námořnictva. Rychle dal o sobě vědět tím, že námořnictvo v podstatě připravil na válečný stav. Přesně rok poté Kongres odhlasoval kubánskou nezávislost. Následujícího dne rezoluci schválil prezident McKinley se slibem, že jakmile bude Kuba osvobozena, přeje její správa na kubánský lid. Po následné americké blokádě Kuby vyhlásili Španělé 23. dubna 1898 Americe válku. Prezident USA povolal 125 000 dobrovolníků, řádná armáda totiž činila jen 28 000 mužů. Během několika dní se z dobyvatelů amerického Západu zrodily Rooseveltovy jednotky „drsných jezdců“ a „Velký zub“, jak Rooseveltovi kvůli jeho výrazným řezákům přezdíval deník *New York Press*, tak zahájil cestu k postavení nejznámějšího člověka v Americe. Coby plukovník Teddy Roosevelt dovedl během španělsko-americké války své jízdní vojsko k vítězství v bitvě o vrch San Juan 1. července 1898. Ve strmém kariéřním vzestupu pokračoval jako guvernér státu New York, pak už následovala republikánská nominace do funkce viceprezidenta.

K překvapení některých odborníků zveřejnili v roce 2006 tři špičkoví američtí psychiatři zprávu, podle níž je velice pravděpodobné, že Roosevelt v době působení v úřadu prezidenta trpěl bipolární afektivní poruchou.⁵ Dospěli však k závěru, že projevy této poruchy neměly na výkon jeho funkce negativní vliv. Někteří historikové tvrdí, že Roosevelt byl nejšťastnější muž, který kdy Bílý dům obýval, zatímco jiní jej vidí jako pomateného a psychicky narušeného. 31. ledna 1908 sepsal Roosevelt mimořádnou zprávu pro Kongres, jejíž buřičství a kontroverznost jej přibližovaly k pokrokové levici. *New York Times* psaly o jeho sklonu k „sebeklamu“, především pokud šlo o spiknutí proti jeho osobě. *New York Sun* nazvaly jeho zprávu „pokryteckým dštěním síry“, jímž by se měli zabývat spíše psychologové.

Roosevelt od dětství trpěl astmatem a opakujícími se průjmy, které se v rodině označovaly jako *cholera morbus*. Během studia na Harvardu jej jeden lékař varoval, že astma a fyzické posilování mají nepříznivý vliv na jeho srdce.⁶ Doporučil mu, aby zvolnil, chce-li se dožít vyššího věku; Roosevelt neposlechl. V červenci 1883, coby člen zákonodárného sboru státu New York, měl těžký záchvat astmatu a průjmu, který později popsal jako noční můru. 14. února 1884 mu na tyfus zemřela matka a o jedenáct hodin později na selhání ledvin, jež se tehdy označovalo jako Brightova nemoc, skonala jeho žena Alice Leeová, když předtím porodila jejich jediné dítě. Roosevelt byl zdrcen. Do deníku si nakreslil „velký černý kříž a udělal jediný zoufalý zápis. „Světlo mého života zhaslo.““ To mu bylo dvacet pět let.⁷ Roosevelt se uchýlil k posilování těla jako způsobu překonávání zármutku, jež označoval jako „Černou starost“ a jenž dle jeho vysvětlení „málokdy usedne za jezdce, který se řítí dost rychle“.⁸ Poté, co se na ranči věnoval jízdě na koni a jiným fyzicky náročným činnostem, měl na konci března a začátku dubna další, tentokrát čtrnáctidenní záchvat astmatu. Přesto při pobytu na ranči zesílil a William Roscoe Thayer, životopisec, který jej znal z Harvardu, předpověděl, že tento zářný vzor mužnosti s „krkem titána, širokými rameny a mohutnou hrudí“ stráví zbytek života vnitřním bojem o uspokojení protichůdných požadavků silné mysli a stejně silného těla.⁹ A přece jej v září 1887, když měla jeho nová žena Edith těsně před porodem, stihl další záchvat astmatu. Nelze tudíž příliš pochybovat, že tyto návaly astmatu a průjmů byly způsobovány i stavy úzkosti. Úzkost je faktorem, který může při bipolární afektivní poruše hrát stejnou roli jako deprese.

Bratr Theodora Roosevelta, Elliott, byl těžký alkoholik a nakonec zemřel po epileptickém záchvatu. Koncem roku 1891 se Elliott právní cestou ohradil proti nařčení z vyšinutosti, jež vyšlo v jedněch novinách, a v tiskovém prohlášení jakékoli šílenství popřel. Dost možná kvůli stresu z událostí kolem bratra pak Theodore strávil osm následujících dní upoután na lůžko. Jako guvernér státu

New York se v roce 1899 přiznal, že na jaře toho roku byl „drobátko v depresi“, což byl „v jazyce Rooseveltovy rodiny eufemismus pro zabřednutí do hlubin beznaděje“.¹⁰ Existují tedy jasné důkazy, že zdravotní stav muže, jenž byl jinak ve svých dvaadvaceti letech považován za silného a tělesně zdravého a jenž byl viceprezidentem USA, ovlivňovala psychická úzkost a deprese.

Roosevelt se o zastřelení prezidenta McKinleyho dozvěděl, právě když zdolával nejvyšší vrchol Adirondackých hor ve státě New York. Na více než sedm let se sám stal prezidentem; psychická úzkost a deprese jako by v tomto období ustoupily do pozadí, nijak zřejmě totiž neovlivňovaly jeho prezidentská rozhodnutí. „V mládí u něj dominovala agresivní výbušnost, ale ve zralejším věku dostal tyto stavy pod kontrolu, jako když sopku uvězní lávový příkrov. V něm se během tří let neobjevily žádné vážnější pukliny“¹¹ – mluvíme o době před příchodem do Bílého domu. Tam, snad aby své agresivně trochu ulevil, pravidelně boxoval. Při jednom tréninkovém zápase přišel o levé oko, veřejnost se to však nikdy nedozvěděla.¹²

V Rooseveltově životě se neobjevuje jasný případ nezpochybnitelné manické epizody. Manické sklony ovšem doložit lze. Roosevelt „spal nepravidelně, ale ta trocha spánku po jeho osmnáctihodinovém pracovním dni byla poctivá a osvěžující – což je pro hypomanické stavy *sine qua non*“.¹³ Mezi tím, co by u Roosevelta laikové označili jako známky veličáštství a co lékaři identifikují jako hypomani, je však zřejmý rozdíl. Pod dojmem euforie z vítězství ve volbách roku 1904 oznámil Roosevelt, že se po vzoru George Washingtona nebude v roce 1908 ucházet o znovuzvolení. V onom roce ale s údajnou manickou zuřivostí osočil deníky *New York World* a *Indianapolis News* ze zločinu urážky na cti a v plamenném projevu před Kongresem dne 15. prosince 1908 zareagoval na tvrzení, že vláda Spojených států sama nebo prostřednictvím třetí strany jednala nezákonně při získávání práv na stavbu Panamského průplavu od francouzské Compagnie Universelle du Canal Interocéanique, takto: „Tyto historky jsou svou povahou pomlouvačné a nactiutrhačné a ve všech zásadních ohledech nepravdivé.“ Dále pak napadl Josepha Pulitzerera, majitele *New York World*, který se v *New York Times* vyjádřil, že důrazně protestuje proti Rooseveltově politice

imperialismu, militarismu a šovinismu; jeho celkové neřízené a autokratické povaze, jeho pohrdání Kongresem a jeho zneužívání soudů. Opravdu mne mrzí, že je tak rozčilen, ale deník *World* jej bude beze známky strachu kritizovat i nadále, i kdyby mne nakonec donutil k tomu, abych své noviny vydával z vězeňské cely.¹⁴

Nehledě na výkyvy nálad dosáhl Roosevelt v pracovní sféře úctyhodných úspěchů. Protože si byl vědom strategické potřeby spojení Atlantského a Tichého

oceánu, zasadil se o výstavbu Panamského průplavu. Jeho interpretace Monroeovy doktríny zamezila vzniku zahraničních základen v Karibském moři a potvrdila Spojeným státům výsadní právo intervencí v Latinské Americe. Byla osvobozena Kuba a posílena pozice amerických ozbrojených jednotek. Roosevelt v roce 1905 dosáhl uzavření míru mezi Japonskem a Ruskem, za což obdržel Nobelovu cenu. Pokud jde o vnitropolitické dění, provedl očistu politiky, doprovázenou ústupem lynčování. Jeho zákony proti trustům položily základy tržní ekonomiky. Při postupu proti černošským vojákům v Brownsvillu v srpnu 1906 se Roosevelt dopustil závažných chyb, které později uznal. Z funkce odcházel jako první velký politický environmentalista, který založil pět národních parků a osmnáct dalších chráněných území. Jejich vznik si vydobyl na Kongresu nebo je ustavil vlastními exekutivními opatřeními. Měl vznětlivou povahu, byl panovačný, netrpký a občas bojechtivý, ale také mnohými milovaný.

Roosevelt, respektovaná postava, ale i člověk se silnými nepřáteli, nebyl po odstoupení z funkce schopen žít v nečinnosti. Brzy začal litovat, že si za nástupce v úřadu prezidenta zvolil Howarda Tafta. Taft nebyl příliš schopný a trpěl apnoí, poruchou spánku související s dýcháním, která jej spolu s jeho obezitou uvrhla do letargie a bránila mu ve výkonu funkce. Roosevelt se pak velice neprozíravě pustil do volebního boje proti Taftovi a Woodrowu Wilsonovi, kandidátovi demokratů, jako kandidát třetí strany – tzv. strany Losiho býka. Během kampaně na něj vystřelili, ale zachránilo ho kovové pouzdro na brýle v náprsní kapse. I se zakrvácenou košilí a kulkou v hrudi však pokračoval v projevu: „Tohle na Losiho býka stačit nebude!“ V listopadu 1912 vyhrál volby díky rozkolu v Republikánské straně Wilson. Thayer o této nevydařené epizodě píše: „Pokud nemohl vítězit, chtěl ničit. Pochopitelně došlo k oživení starých zvěstí, že je dozajista šílený.“¹⁵ Po prohraném volebním boji – ačkoli porazil úřadujícího prezidenta Tafta – Roosevelt „trpěl stavy, jež jeho rodina jemně označovala jako ‚bolavou duši‘“; Rooseveltův duševní stav ostatní členy rodiny tak znepokojoval, že diskrétně požádali jeho lékaře Alexandra Lamberta, aby jej přišel vyšetřit. Roosevelt, z nějž se stal politický štvanec, se Lambertovi svěřil: „Jsem nevýslovně osamělý. Neumíte si představit, jak osaměle se člověk cítí, když jej odvrhnou jeho vlastní druhové.“¹⁶

* Syndrom obstrukční spánkové apnoe se diagnostikuje až od druhé poloviny dvacátého století. Apnoe je dočasné přerušení dýchání ve spánku se současným omezením vdechování nosem na méně než 30 procent normy po dobu více než deseti sekund. Za projev syndromu se považuje stav, kdy v každé hodině spánku dojde alespoň k pěti epizodám apnoe, což vede k ospalosti během dne. Při léčbě se pacientovi v noci dodává kyslík pomocí přístroje, jenž vytváří kontinuální přetlak v dýchacích cestách, a pokud se vyskytují abnormality měkkého patra, přistupuje se k aplikaci čelistních dlah. Onemocnění se projevuje chrápáním, při komplikacích může dojít k poruchám srdeční činnosti a zvyšování krevního tlaku.

Roosevelt se ještě jednou pokusil překonat depresi dobrodružstvím a fyzickým vypětím a 4. října 1913 se vydal na expedici do povodí řeky Pochybností v Brazílii. Tato řeka, jež dnes nese jeho jméno, je přítokem Amazonky, který se na své délce téměř půldruhého tisíce kilometrů proplétá brazilským deštným pralesem. Zde se Roosevelt vrátil k životu a nabral zpět ztracenou energii, byť při jedné zastávce málem zemřel. Na pokraji smrti přikázal svému synovi Kermitovi, aby v expedici pokračoval bez chorého otce a zanechal mu jen lahvičku morfia, kterou si právě pro tyto případy vozil s sebou. To Kermit odmítl a Roosevelt infekci v noze i vysoké horečky se štěstím přestál. 19. května 1914 se do newyorského přístavu vrátil jako hrdina. Za několik let už byl jen stínem sama sebe a prezident Wilson mu nedovolil odcestovat do Francie, aby tam bojoval v první světové válce, která ho později připravila o syna Quentina.

Šestého ledna 1919 Roosevelt ve věku šedesáti let zemřel. Jeho přítel a stejný milovník přírody, John Burroughs, o tomto mimořádně pozoruhodném člověku, trpícím opakovanými depresemi a v určitých obdobích života snad i zápasícím s bipolární afektivní poruchou, prohlásil: „Svět je bez něj pustší a prázdnější. Nikoho takového už nikdy nepotkáme.“¹⁷

Henry Campbell-Bannerman

Když Henry Campbell-Bannerman v roce 1905 po rezignaci A. J. Balfoura nastupoval do funkce, byl prvním, komu byl oficiálně udělen titul britského premiéra, zatímco jeho předchůdci byli označováni jako první lordové nebo první lordové strážci pokladu. V jeho vládě seděli tři další budoucí předsedové vlády: Herbert Asquith, David Lloyd George a Winston Churchill. Volby, které Campbell-Bannerman vypsal v roce 1906, se staly jasnou záležitostí liberálů. Campbell-Bannerman liberální stranu vedl od roku 1899 a v parlamentu v jejím čele vystupoval proti búrským válkám, což bylo kontroverzní stanovisko, jež mu přineslo řadu útoků včetně jednoho dopisu, který ještě ke všemu napsal duchovní: „Jste zrádce, zbabělec a vrah a doufám, že jako zrádce nebo vrah také skončíte.“ To se sice nestalo, ale během doby strávené v premiérském křesle byl Campbell-Bannerman čím dál nemocnější. V červnu 1907 prodělal druhý infarkt myokardu a plynulý chod vlády se podařilo udržet jedině tak, že stále více jeho povinností přebíral ministr financí Asquith – v podstatě se stal jeho úřadujícím zástupcem. Rok předtím zlomila Campbella-Bannermana smrt manželky, již oddaně miloval. Postupem času následovaly další infarkty. „Nikdy nerezignoval z vlastní vůle, o post předsedy vlády bojoval ještě na smrtelné posteli.“¹⁸ Nakonec byl nucen odstoupit teprve tehdy, kdy celou věc vzali do rukou jeho lékaři. Ještě tři týdny,

až do své smrti 22. dubna 1908, zůstal v budově předsedy vlády na Downing Street č. 10.

Hlavním odkazem Campbella-Bannermana je urovnání situace v Jižní Africe. Připravil půdu pro velké liberální reformy a v roce 1906, kdy vrcholilo hnutí sufražetek, podpořil zavedení volebního práva žen.¹⁹ Z toho hlediska byl i přes svou nemoc překvapivě úspěšným ministerským předsedou.

Tím máme hned zkraje před sebou mnoho témat, jimiž se tato kniha bude zabývat: hlavu státu, předsedu vlády Velké Británie, trpící srdeční chorobou, z toho plynoucí potřebu převzetí moci ostatními, aby došlo k minimálnímu narušení chodu vlády a aby se svět nedozvěděl o skutečném rozsahu problému, a další hlavu státu, amerického prezidenta, který vládl aktivně a úspěšně i přesto, že v mladším věku trpěl psychickou chorobou. V případě Campbella-Bannermana je zajímavé, že se zde lékaři na rozdíl od podobných případů chopili otěží události a vyžádali si premiérovu rezignaci, zatímco snad ve všech ostatních případech se lékařští poradci nejvyšších státních představitelů k tak významným krokům ani zdaleka neodhodlali.

Campbell-Bannerman je doposud jediným britským předsedou vlády, jenž zemřel v Downing Street č. 10, v domě, který jednou popsal jako „starou ztrouchnivělou barabiznu“. Přesto však jeho případ není nejhorší ukázkou nemoci způsobující nesvéprávnost politika za popisované období 110 let. Tento neslavný rekord náleží americkému prezidentovi Woodrowu Wilsonovi, který sice nezemřel v Bílém domě, ale stihla jej nemoc, jež je pro jakéhokoli úřadujícího prezidenta skutečně velmi omezující.

Woodrow Wilson

Woodrow Wilson před svým nástupem do funkce v roce 1913 po mnoho let trpěl hypertenzí neboli zvýšeným krevním tlakem a od roku 1889 se u něj objevovaly četné neurologické problémy pravděpodobně cévního původu. Krevní tlak zdravého člověka je přibližně 120 milimetrů rtuťového sloupce v systole a 80 milimetrů v diastole, což se zapisuje jako 120/80.* Při vysokém krevním tlaku je zvýšený systolický tlak krve v tepnách a obvykle se v návaznosti na srdeční stahy a sílu vyvíjenou na tepny zvyšuje i diastolický tlak. Postupem času má zvýšený krevní tlak za následek změny ve stěnách tepen, které usnadňují vznik sraženin – trombózy. Ve Wilsonově případě byly už v roce 1906 doloženy změny v sítnicových

* Systola je část srdečního cyklu, kdy se srdce stahuje. Diastola je ona část srdečního cyklu, kdy komora odpočívá a naplňuje se krví, proto je diastolický tlak nižší.

tepnách. V roce 1919, když se účastnil pařížské mírové konference, měl Wilson nejen zhoršený úsudek, ale zároveň „měl sklony dělat věci, které pro něj byly „nepřirozené“. Další historikové tvrdí, že tou dobou měl jednosměrné uvažování.²⁰ V květnu onoho roku už nebyl schopen měnit svá politická stanoviska podle okolností, trpěl předsudky a byl ve svých názorech neoblomný.²¹ Je zřejmé, že zhoršené vyjednávací schopnosti měly patologický základ v jeho mozku a v důsledku mnoha malých mozkových příhod vykazoval známky demence.“ Podle dobových popisů byl „stále více egocentrický, podezřívavý a tajnůstkářský a o lidech se vyjadřoval méně diskrétně“.²²

Evropská reakce na Wilsona byla raným náznakem střetu kultur, který rozdmýchal George W. Bush a který v Evropě vedl k amerikanofobii ve velkém měřítku. Šeptalo se, že Wilson na konferenci mluvil jako Ježíš, a francouzský předseda vlády Georges Clemenceau jej nazval psychicky narušeným člověkem trpícím „náboženskou neurózou“.²³

Během posledního týdne měsíce září 1919 postihla Wilsona opakovaná trombóza důležité tepny v pravé mozkové hemisféře, jinými slovy ho ranila mrtvice.²⁴ Druhého října se mu zhoršilo vědomí, když u něj během zmíněného období došlo k rozsáhlému poškození mozku, následnému úplnému ochrnutí levé poloviny těla a ztrátě levé části zrakového pole. Mluvil slabě a nejasně. Projevil se u něj také takzvaný „syndrom opomíjení“, kdy ignoroval celou jednu polovinu těla.“ Prezidentovo popírání onemocnění bylo způsobeno právě jeho nemocí, tím ale nelze ospravedlnit jednání jeho ženy a osobního lékaře, admirála Caryho Graysona. Ti o prezidentově stavu prostě lhali. Grayson byl jmenován Wilsonovým osobním lékařem v roce 1913, když byl obyčejným důstojníkem – při večírku se nachomýtl k nehodě prezidentovy sestry a sešil jí ránu. S prezidentem se spřátelili a Grayson při péči o pacienta ztratil veškerou objektivitu.

Dne 6. října, na prvním jednání vlády bez Wilsona, ministr zahraničí Robert Lansing Graysona požádal, aby vládu informoval o prezidentově nemoci. Grayson ministrům řekl, že Wilson trpí pouze „depresemi, poruchami trávení a oslabením nervového systému“. Když Lansing připomněl část ústavy, podle níž viceprezi-

* Demence je zhoršení psychických funkcí, k němuž dochází přibližně u deseti procent lidí ve věku nad šedesát pět let a u dvaceti procent lidí starších sedmdesáti pěti let. Je důsledkem poškození mozku, které může být svou povahou cévní, degenerativní nebo zapříčiněné nádorem. Zasahuje především centra složité motoriky, chování, osobnosti a učení, uložená v čelním mozkovém laloku.

** Ve Wilsonově případě docházelo k opomíjení levé poloviny těla; Wilson sám vysvětloval existenci ochrnutí levé poloviny svého těla tím, že o sobě mluvil jako o „nešikovném“. Toto zanedbávání a přehlížení ochrnutí je typické pro závažné mozkové příhody postihující pravou mozkovou hemisféru a může vést k tomu, že si pacient svou nemoc vůbec neuvědomuje (tzv. anosognózie). Současně může docházet k velmi bizarním formám popírání nebo vysvětlování tělesného stavu.

dent zastupuje prezidenta ve funkci, kdykoli není prezident schopen funkci sám vykonávat, Grayson se jasně vyjádřil, že žádné potvrzení o prezidentově neschopnosti nepodepíše, a zopakoval, že Wilsonův intelekt zůstal bez poškození. Ve skutečnosti nedokázal Wilson po celé týdny číst ani diktovat, ležel v místnosti se zataženými závěsy a státnickými záležitostmi se nezabýval. Schůzí vlády se nebyl schopen účastnit až do 13. dubna 1920, téměř sedm měsíců po mozkové příhodě. Je zřejmé, že v tomto období nemohl dělat důležitá rozhodnutí, a ačkoli jednou s Graysonem probíral možnou rezignaci, ani jeden z nich v tomto směru nic dalšího nepodnikl.

Od té doby se ještě mnohokrát a v mnoha zemích stalo, že lékařský poradce nejvyššího státního představitele veřejnosti lhal nebo ji mylně informoval o zdraví svého pacienta, čímž upřednostňoval pacientovy zájmy před zájmem státním. Ve Wilsonově případě se Graysonovi lhalo o to snáze, že zároveň sloužil jako důstojník námořnictva; pacienta tak bral za svého vrchního velitele a řídil se jeho příkazy.

Nelze příliš pochybovat, že Wilson měl v roce 1919 alespoň dočasně odstoupit, dokud by se nevyjasnilo, zda se uzdraví. Skutečnost, že funkci nesložil, s sebou nesla reálné politické následky. Kdyby například Wilson abdikoval a kdyby jej nahradil viceprezident Thomas Marshall, možná by byl přemluvil Kongres, aby ratifikoval smlouvu zakládající Společnost národů. Tehdy bylo potřeba, aby někdo pomohl dvěma klíčovými mužům v debatě o Společnosti, senátoru Henrymu Cabotovi Lodgeovi, jenž byl proti ratifikaci, a senátoru Gilbertu M. Hitchcockovi, který ji prosazoval, aby dosáhli kompromisu. Kdyby k tomu došlo, byla by Společnost národů v čele s USA mnohem účinnější organizací a bývala by mohla pomoci zabránit druhé světové válce.

Wilson při svém ignorování vlastního zdravotního stavu a ve snaze ukázat, kdo je šéfem, vzdorovitě propustil Lansinga, protože vedl schůze vlády v jeho nepřítomnosti a bez jeho svolení. Mezitím začala Wilsonova manželka Edith vyřizovat jeho pracovní záležitosti. Po několik měsíců vytvářeli spolu s Wilsonovým lékařem falešný obraz pracujícího prezidenta. Později se o Edith Wilsonové začalo mluvit jako o první ženě ve funkci prezidenta USA. Woodrow Wilson zatím rozhodně o rezignaci neuvažoval. Ve skutečnosti si onoho léta 1920 pohrával s myšlenkou, že by kandidoval potřetí.

Herbert Asquith

V době, kdy zastával svůj úřad, neměl Asquith vážnější zdravotní problémy. Ale 2. dubna 1911 téměř zkolaboval, když si předtím tři týdny stěžoval na malátnost